

svazkem (srov. Vykypěl 2011a, 2011b) vychází gramatikalizační svazek přece jen o něco lépe a nadjdou se zde i cenné kapitoly. Například čtvrtý oddíl převážně obsahuje užitečný materiál o zdrojích gramatických prvků; přečtení hodná je sevřená kritika příliš autonomního pojetí gramatikalizačních bádání od B. D. Josepha (*Grammaticalization: A general critique*, s. 193–205); pěkná je formální i operativní definice gramaticity, spočívající na diskursivní sekundárnosti (pozadí, „kulisy“ situace) a nemožnosti vystupovat jako hlavní bod sdělení (P. Harder, K. Boye: *Grammaticalization and functional linguistics*, s. 56–68).

Literatura

Lehmann, C. 1995 [1982]. *Thoughts on Grammaticalization*. München.

Vykypěl B. 2011a. Recenze The Oxford Handbook of Linguistic Typology, ed. J. J. Song (Oxford 2011). *Linguistica Brunensia*, 59, 346–347.

Vykypěl, B. 2011b. Oxfordská příručka lingvistického analyzování čili theatrum linguisticae [Recenze The Oxford Handbook of Linguistic Analysis, ed. B. Heine, H. Narrog (Oxford 2010)]. *Naše řeč* 94, 87–89.

Bohumil Vykypěl

The Languages and Linguistics of Europe: A Comprehensive Guide. Edited by Bernd Kortmann, Johan van der Auwera. Berlin – Boston: De Gruyter Mouton 2011. (The World of Linguistics, 1.) XVIII + 911 s. ISBN 978–3–11–022025–4. 249,95 euro

Zdá se, že dnes je v lingvistice doba encyklopedií, soudě alespoň podle toho, kolik jich vychází. O čem to svědčí, necháme k přemýšlení jiným, na tomto místě chceme jen upozornit na jednu lingvistickou encyklopedii vyšlou loni, která dokonce zahajuje celou řadu encyklopedií: jako první svazek řady s poetickým názvem Svět lingvistiky vyšla kniha o jazycích a lingvistice v Evropě. Její obsah je následující.

První oddíl, nazvaný módně Typologie evropských jazyků, přináší stručný popis struktury geneticky vymezených skupin současných evropských jazyků (*Typology of European languages*, s. 1–355): baltských (s. 3–29), keltských (s. 31–46), germánských (s. 47–68), románských (s. 69–96), slovanských (s. 97–123), kavkazských (s. 125–157), turkických (s. 159–178), uralských (s. 179–197), albánštiny (s. 199–208), baskičtiny (s. 209–221), řečtiny (s. 223–239), maltštiny (s. 241–255), romštiny (s. 257–268) a evropských znakových jazyků (s. 269–287).

Druhý oddíl, pod trochu nejasným názvem Areálová typologie a jazykový kontakt, přináší areálový a kontaktový pohled na evropské jazyky (*Areal typology and language contact*, s. 289–544). V jeho prvním pododdíle (*Areal typology*, s. 289–355) se popisují některé jazykové svazy postulovatelné v Evropě: tzv. standardní průměrná evropština (s. 291–306), balkánský jazykový svaz (s. 307–323), svaz jazyků kolem Baltského moře (s. 325–340) a středomořské jazyky (s. 341–355). V druhém pododdíle se píše o jazykových kontaktech v některých částech Evropy (*Language contact*, s. 357–451): na severu Evropy (s. 359–380), na evropském (východoslovansko-ugrofinském) východě a severovýchodě (s. 381–392), na (iberském a jihofrancouzském) jihozápadě Evropy (s. 393–408), na jihovýchodě Evropy (s. 409–428) a o kontaktech minoritních jazyků ve střední a jižní Evropě (s. 429–451). Třetí pododdíl (*Minority languages*, s. 453–481) přináší dvě pojednání o kontaktech evropských minoritních jazyků starých (s. 453–466) a nových, imigrantských (s. 467–481). Konečně poslední pododdíl pojednává o substandardních varietách evropských jazyků (*Non-standard varieties*, s. 483–544), zařazených do druhého oddílu asi proto, že zde máme často dočinení i s kontaktem jazykových struktur: píše se zde o různých scénářích vztahu mezi dialektem a spisovným jazykem v Evropě (s. 485–500), o konvergenci a divergenci dialektů (s. 501–523) a o substandardních varietách v areálové lingvistice (s. 525–544).

Třetí oddíl pojednává o různých jazykových politikách v Evropě (*Language politics and language policies in Europe*, s. 545–667). Dočteme se tam pak o jazykové politice v Evropské unii (s. 547–560), o jazykové politice ve smíšených germánsko-románských oblastech (s. 561–574), o feministické lingvistice (s. 575–590), o otázce, zda angličtina ohrožuje ostatní evropské jazyky a evropskou jazykovou různost (s. 591–604), o angličtině v mezinárodní veřejné komunikaci (s. 605–619), o jazykových otázkách v politických institucích států Evropské unie (s. 621–637) a o jazycích v evropských církvích (s. 639–653) a školách (s. 655–667).

Čtvrtý oddíl přináší skici historie jazyků v Evropě (*History of European languages*, s. 669–788): začíná se prehistorií (s. 671–682), pokračuje pojednáními o vlivu prehistorických a raněhistorických migrací na jazykovou mapu Evropy (s. 683–696) a o roli renesance v historii evropských jazyků (s. 697–711), nato přicházejí kapitoly o habsburské monarchii (s. 713–728), otomanské říši (s. 729–744), carském Rusku a Sovětském svazu (s. 745–760) a Jugoslávii (s. 761–774) jako příkladech mnohojazyčných států a pak ještě kapitola o vztahu jazyka a vytváření novodobých evropských národů (s. 775–788).

Konečně poslední, pátý oddíl načrtává vývoj a základní směry evropské lingvistiky (*Research traditions in Europe*, s. 789–886): píše se zde o jazykovědných bádáních do počátku 19. století (s. 791–804), o jazykovědě 19. století (s. 805–820) a evropském strukturalismu (s. 821–844), funkcionalismu (s. 845–865) a generativismu (s. 867–886).

Jak snad vidno i z tohoto přehledu, paleta témat, které svazek přináší, je pestrá. A jak bylo lze očekávat, jejich zpracování je různé úrovně a podrobnější hodnocení přesahuje prostor této zprávy a bez zapírání i síly recenzentovy. Chtěl-li bych doporučit laskavému čtenáři k pozornosti tři kapitoly podle mě nejpovedenější nebo nejzajímavější, byly by to následující tři. Teoreticky zvlášť zajímavá je kapitola o znakovém jazyce (Myriam Vermeerbergen, Lorraine Leeson: *European signed languages – towards a typological snapshot*, s. 269–287), protože mj. (implicite) připomíná, že v diskusi o tom, jak (hjelmslevovská) substance ovlivňuje jazykovou formu, je ve skutečnosti zásadní ne tak srovnávání psaného a mluveného jazyka jako mnohem spíš srovnání „prostorově“ manifestovaného znakového jazyka se zvukově manifestovaným jazykem. Deskriptivně povedená je kapitola o baltských jazycích (Axel Holvoet: *The Baltic languages*, s. 3–29), protože je napsána koncizně a jasně, bez digresí, ale zato s výhledem k tématům dalšího bádání. Konečně sice vlastně trochu nudná z hlediska „čisté“ lingvistiky, ale přesto velmi potřebná je rozumně napsaná kapitola o roli angličtiny v dnešním světě vůbec a Evropě zvlášť (Juliane House: *English as a threat to other European languages and European multilingualism?*, s. 591–604). A bramborovou medaili by pak získaly dvě kapitoly: o jazykové politice EU a o feministické lingvistice (Jeroen Darquennes: *Minorities, language politics and language planning in Europe*, s. 547–560; Antje Lann Hornscheidt: *Feminist language politics in Europe*, s. 575–590); jsou pozoruhodné tím, jak svým obsahem – zřejmě nechtěně – dávají vzpomenout na dvojí realitu a nového člověka někdejšího východního bloku.

Jak naznačeno, najde se v tomto svazku čtení pro leckoho a najde se tam i čtení zajímavé. Celkově se však spíš jaksi nelze ubránit dojmu, že kdyby svazek nevyšel, tak by se taky nic moc nestalo.

Bohumil Vykypěl

Karl Bühler: **Theory of Language: The representational function of language.** Translated by Donald Fraser Goodwin in collaboration with Achim Eschbach. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins 2011. XCVIII + 518 s. ISBN 978–90–272–1182–8. 45 euro (paperback)

Německy se dnes ve světě už moc nečte, a tak se musejí důležitá díla jazykovědy překládat do angličtiny. Bühlerova *Sprachtheorie* vyšla v angličtině loni dokonce už podruhé. Poprvé to bylo v roce 1990 (Bühler 1990) a z prvního vydání byl v tomto vydání reprintově přetištěn jednak